

SUG'ORILADIGAN YERLARNING MELIORATIV HOLATINI YAXSHILASH

G'ofirov Muzaffar Jumayevich

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti katta o'qituvchisi

gofirov1982@mail.ru

Annotatsiya: Respublikamizda qishloq xo'jaligi rivojlanishining asosini tashkil etadigan sug'oriladigan tuproqlarda salbiy jarayonlar hanuzgacha to'liq bartaraf etilmagan. Shu sababli bunday yerlarning meliorativ-ekologik holatini yaxshilash va ular unumdorligini saqlash va oshirish shu kunning eng dolzarb vazifalari hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan Respublikamizning viloyat va tumanlarida yer fondi va uning tarkibidagi tarkibiy o'zgarishlarni tahlil qilish, ularning asosiy yo'nalishlarini aniqlash viloyat yer resurslaridan samarali foydalanishda muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: sug'oriladigan yerlar, qishloq xo'jaligi ekinlari, sho'rlanish, hosildorlik, agregat, texnolog, meliorativ, suv resurslari, irrigatsiya, samarali foydalanish.

Аннотация: Негативные процессы в орошаемых почвах, составляющие основу развития сельского хозяйства нашей республики, до сих пор полностью не ликвидированы. Поэтому улучшение мелиорационно-экологического состояния таких земель, сохранение и повышение их продуктивности являются наиболее актуальными задачами современности. С этой точки зрения анализ структурных изменений земельного фонда и его состава в областях и районах нашей Республики, определение их основных направлений играют важную роль в эффективном использовании региональных земельных ресурсов.

Ключевые слова: орошаемые земли, сельскохозяйственные культуры, засоление, продуктивность, совокупность, технолог, мелиорация, водные ресурсы, орошение, эффективное использование.

Abstract: Negative processes in irrigated soils, which form the basis for the development of agriculture in our republic, have not yet been completely eliminated. Therefore, improving the reclamation and ecological condition of such lands, preserving and increasing their productivity are the most pressing tasks of our time. From this point of view, the analysis of structural changes in the land fund and its composition in the regions and districts of our Republic, the determination of their main directions play an important role in the effective use of regional land resources.

Keywords: irrigated lands, agricultural crops, salinization, productivity, aggregate, technologist, reclamation, water resources, irrigation, efficient use.

Respublikamiz qishloq xo'jaligining rivojlanishi, iqtisodiy samaradorligining oshib borishida meliorativ tadbirlarning roli juda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda sug'oriladigan yerlarning ko'pgina qismi turli darajada sho'rlangan, bunga tuproq xossalari va grunt suvlar chuqurligini hisobga olmasdan qishloq xo'jaligida foydalanish, ortiqcha sug'orish, kollektor-zovurlar tizimi yomon ishlashi sabab bo'lgan. Yuqoridagilarni e'tiborga olgan holda yer fondidan oqilona foydalanish, qishloq xo'jalik ishlab chiqarishini izchillik bilan jadallashtirish, sug'oriladigan har bir gektar yerning unumdorligini, uning iqtisodiy samaradorligini oshirish bilan bog'liq muammolar yechimini ishlab chiqish g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada tuproq unumdorligini saqlash, yil sayin muntazam oshirib borish qishloq xo'jalik mutaxassislari zimmasidagi muhim vazifa hisoblanadi.

Hozirgi vaqtda qishloq xo'jaligida foydalaniladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash, tuproq unumdorligini tiklash va meliorativ tizimlar qurish, ulardan foydalanish bilan bog'liq tabirlar o'tkazishga davlat tomonidan katta mablag'lar ajratilayotganligi bejiz emas.

O'zbekiston Respublikasi o'z hududida yer munosabatlarini tartibga solishda va rivojlantirishda, hamma sohalarda mustaqillikka erishganligi uning qonunlarini yangilash va takomillashtirishga imkon berdi. Respublikamizda qishloq xo'jaligi sohasida islohotlarni huquqiy jihatdan ta'minlash maqsadida bir qancha qonunlar va ularning loyihalari ishlab chiqildi.

So'nggi yillarda yer va suv resurslaridan samarali foydalanish, suv resurslarini boshqarish tizimini takomillashtirish, suv xo'jaligi obektlarini modernizatsiya qilish va rivojlantirish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6024-sonli "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020 - 2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni buning yaqqol isboti bo'lib hisoblanadi.

Konsepsiyasining ustivor yunalishlaridan biri sug'oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash va barqarorligini ta'minlash, yerlarning unumdorligini oshirishga ko'maklashish, tuproqning sho'rlanish darajasini pasaytirish va uning oldini olish bo'yicha samarali texnologiyalarni qo'llash bo'lib hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020 - 2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiyasida Sug'oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash uchun umumiy uzunligi 142,9 ming km, shundan 106,2 ming km ochiq va 36,7 ming km yopiq gorizontal kollektor-drenaj tarmog'i, shuningdek 172 ta meliorativ nasos stansiyasi, 3897 ta vertikal drenaj quduq ishlatilayotganligi keltirilgan.

Sug'oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash borasida 2022 yilda amalga oshirilgan ishlar to'g'risida ma'lumot beradigan bo'lsak, Respublikamizda 504,7 km ochiq kollektor tarmoqlari, 264,4 km yopiq-gorizontal drenaj tarmoqlari, 95

ta vertikal drenaj quduqlari, 16 ta gidrotexnik inshootlarda qurish va rekonstruksiya qilish ishlari amalga oshirildi, shuningdek, 15455,0 km kollektor-drenaj tarmoqlari, 136 ta vertikal drenaj quduqlar, 2274 ta kuzatuv quduqlar va 1173 ta gidrotexnik inshootlarda ta'mirlash-tiklash ishlari bajarildi.

Meliorativ tadbirlarning amalga oshirilishi natijasida 294,5 ming gektar maydonning meliorativ holati yaxshilandi. Shuningdek, sug'oriladigan yer maydonlarida sho'rlangan yer maydonlarini 1891,9 ming gektargacha kamaytirish, kuchli va o'rta sho'rlangan sug'oriladigan yer maydonlarini 548 ming gektargacha kamaytirish, yer osti suv sathi muammoli holatda (0–2 m) bo'lgan yer maydonlarini 924,2 ming gektargacha kamaytirishga erishish rejalashtirilgan. 133,7 ming gektardan ziyod yerlar qayta foydalanishga kiritilib. qo'shimcha qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratilishiga erishildi.

Respublika bo'yicha 2022 yilning sentabr oyida yer osti sizot suvlarining o'rtacha joylashish sathi 0 dan 2 metrgacha bo'lgan maydonlar 820,5 ming gektarni tashkil qilib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 41,4 ming gektarga kamaygan.

Respublikada 2022 yil boshidan sug'orishga 32,8 mlrd. m³ suv olingan bo'lib, sug'oriladigan yerlarga jami 26,0 ming tonna tuzlar kirib kelgan bo'lsa kollektor-drenaj tarmoqlari orqali 14,9 mlrd. metr kub suvlar bilan 27,7 ming tonna tuzlar tashqariga chiqib ketgan.

Joriy yilning 9 oyi davomida hududlardan olingan ma'lumotlarga asosan respublika bo'yicha jami 53,3 ming gektar (shundan 33,4 ming ga sug'oriladigan yerlar, 19,9 ming ga lalmi va yaylov yerlar) yer maydonlari qishloq xo'jaligida foydalanishga kiritilgan.

Keyingi yillarda kuzatilgan suv tanqisligi, yerlarning meliorativ holatining yomonligi va boshqa tashkiliy chora-tadbirlar o'z vaqtida ko'rilmaganligi bois 560 ming gektar sug'oriladigan yer maydonining suv ta'minoti darajasi pastligicha qolmoqda, jami 298,5 ming gektar sug'oriladigan yer maydoni esa foydalanishdan chiqib ketgan.

14,5 ming kilometr kollektor-drenaj tarmoq, 93 ta meliorativ nasos stansiya va 1530 ta vertikal drenaj quduqni rekonstruksiya qilish va yangidan qurishni talab etmoqda.

FOYDALANILGAN MANBALAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qishloq xo‘jaligida suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 01.03.2022 yildagi PQ-144-sonli qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi suv xo‘jaligini rivojlantirishning 2020 - 2030-yillarga mo‘ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6024-son farmoni. 10.07.2020 yil.
3. Dustnazar Omonovich Khimmataliev, Jamshid Oktyamovich Khakimov, Shakhlo Sadullaevna Sharipova, Muzaffar Farmonovich Turaev, Muzaffar Jumaevich Gofirov, Zulfiya Qayumovna Murodova. (2021). Formation of Didactic Competence of Students as a Pedagogical Problem. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 7552 –. Retrieved from <https://www.annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/3409>
4. G‘ofirov M.J., Shukurova S.A. qizi. (2022). Kompetentli yondashuv asosida bo‘lajak muhandislarning umumkasbiy tayyorgarligini rivojlantirish. International conferences, 1(8), 12–16 Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/cf/article/view/121>
5. Gofirov M.J. Problemi regulirovaniya zemelnix reform i zemelnix otnosheniy v usloviyax rinochnoy ekonomiki jurnal [Vestnik nauki](https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-regulirovaniya-zemelnyh-reform-i-zemelnyh-otnosheniy-v-usloviyah-rynochnoy-ekonomiki) <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-regulirovaniya-zemelnyh-reform-i-zemelnyh-otnosheniy-v-usloviyah-rynochnoy-ekonomiki>
6. MJ G‘ofirov, JO Mirzayev Xatolar nazariyasi haqida umumiy ma’lumot 2022/1 Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1175-1177000«Orientalrenessans» https://www.oriens.uz/media/journalarticles/158_Gofirov_M.J._11751177.pdf2022. O‘zbekiston Respublikasi Suv xo‘jaligi vazirligi Sug‘oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash va suv xo‘jaligini mexanizatsiyalash bo‘limi ma’lumotlari. 2022 yil.